

PEDAGOGIKA OLIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARINI SHAHSIY VA KASBIY IJTIMOIYLASHTIRISH METODIKASI

Xatira Nurullayeva

Nizomiy nomidagi O'zMPU Pedagogika mutaxassisligi 1- bosqich magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada pedagogika oliy ta'lim muassasalari talabalari shaxsiy va kasbiy rivojlanish jarayonining muhim tarkibiy qismi bo'lgan ijtimoiylashtirish masalasi yoritiladi. Ta'lim jarayonida talabani jamiyatga moslashtirish, kasbiy faoliyatga tayyorlash, pedagogik kompetensiyalarni shakllantirish, ijtimoiy tajribani ongli ravishda o'zlashtirish hamda shaxsning kasbiy yetuklik darajasiga erishish metodik jihatdan tahlil qilinadi, hamda ijtimoiylashtirishning psixologik-pedagogik mexanizmlari, ta'lim muhitining o'ziga xos omillari, interaktiv metodlar, kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish, kasbiy identifikatsiya jarayonlari, madaniy hamda axloqiy rivojlanishning o'rni batafsil bayon etiladi. Shuningdek, pedagogik ta'limda zamonaviy metodlar asosida shaxsiy va kasbiy ijtimoiylashtirishni samarali tashkil qilishning nazariy asoslari ko'rib chiqilib keng fikr-mulohaza yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *ijtimoiylashtirish, pedagogik ta'lim, shaxs rivoji, kasbiy kompetensiya, kommunikativ madaniyat, ta'lim muhiti, pedagogik jarayon, kasbiy tayyorgarlik, talaba shaxsi, pedagogik metodika.*

МЕТОДОЛОГИЯ ЛИЧНОСТНО-ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗОВ

Аннотация: *В статье рассматривается проблема социализации, которая является важной составляющей процесса личностно-профессионального развития студентов педагогических вузов. В образовательном процессе методически анализируются адаптация студента к социуму, подготовка к профессиональной деятельности, формирование педагогических компетенций, осознанное усвоение социального опыта и достижение уровня профессиональной зрелости личности. В статье подробно рассматриваются психолого-педагогические механизмы социализации, специфические факторы образовательной среды, интерактивные методы, роль формирования коммуникативных навыков, процессов профессиональной идентификации и культурно-нравственного развития. Также рассматриваются теоретические основы эффективной организации личностно-*

профессиональной социализации на основе современных методов педагогического образования.

Ключевые слова: социализация, педагогическое образование, личностное развитие, профессиональная компетентность, коммуникативная культура, образовательная среда, педагогический процесс, профессиональная подготовка, личность студента, педагогическая методика.

METHODOLOGY OF PERSONAL AND PROFESSIONAL SOCIALIZATION OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Annotation: This article discusses the issue of socialization, which is an important component of the personal and professional development process of students of pedagogical higher educational institutions. In the educational process, the adaptation of the student to society, preparation for professional activity, formation of pedagogical competencies, conscious assimilation of social experience, and achievement of the level of professional maturity of the individual are methodically analyzed. The article describes in detail the psychological and pedagogical mechanisms of socialization, specific factors of the educational environment, interactive methods, the role of the formation of communicative skills, processes of professional identification, cultural and moral development. It also considers the theoretical foundations of the effective organization of personal and professional socialization based on modern methods in pedagogical education.

Keywords: socialization, pedagogical education, personal development, professional competence, communicative culture, educational environment, pedagogical process, professional training, student personality, pedagogical methodology.

KIRISH

Pedagogika oliy ta'lim muassasalari jamiyatning intellektual salohiyatini shakllantirishda, inson kapitalini rivojlantirishda va kelajak avlodni tarbiyalovchi mutaxassislarni tayyorlashda muhim o'rin egallaydi. Talabaning kasbiy shakllanishi uning kelajak faoliyati samaradorligini belgilaydigan eng asosiy omildir. Shuning uchun pedagogik oliy ta'lim jarayonida shaxsiy va kasbiy ijtimoiylashtirishni ilmiy asosda tashkil etish muhim vazifa bo'lib, u talabaning ijtimoiy tajribani o'zlashtirishi, kasbiy bilim va ko'nikmalarni egallashi, professional muhitga moslashuvi hamda pedagogik faoliyatga ruhiy, axloqiy va madaniy jihatdan tayyor bo'lishini ta'minlaydi.

METADALOGIYA

Ijtimoiylashtirish jarayoni insonning jamiyatga kirib borishi, ijtimoiy rollarni o'zlashtirishi, madaniy qadriyatlar asosida harakat qilishni o'rganishi va shaxs sifatida kamol topishi bilan bog'liq murakkab tizimli jarayondir. Pedagogik ta'lim tizimida ushbu jarayon kasbiy mazmun bilan boyiydi, chunki talaba nafaqat ijtimoiy rolni, balki pedagog kasbining o'ziga xos faoliyat me'yorlari va qadriyatlarini ham egallaydi. Shu jihatdan qaralganda, pedagog kadrlarini tayyorlash jarayonida ijtimoiylashtirish ikki yo'nalishda kechadi: shaxsiy rivojlanish va kasbiy rivojlanish. Har ikkisi bir-birini to'ldiradi va yakunda pedagog shaxsining barkamol shakllanishini ta'minlaydi. Mazkur maqolada talabalarning ijtimoiy va kasbiy shakllanish jarayoni, bu jarayonning asosiy bosqichlari, unga ta'sir etuvchi omillar, pedagogik metodikalar hamda ta'lim muhiti imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim paradigmasi talabi sifatida kompetensiyaviy yondashuv asosida ijtimoiylashtirishni tashkil etishning nazariy asoslari tahlil qilinadi. Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida talabalarning shaxsiy ijtimoiylashuvi avvalo ta'lim muhitida shakllanadigan faol o'quv jarayoni orqali amalga oshadi. Ta'lim muhiti talabaning kommunikativ madaniyati, muloqot ko'nikmalari, axloqiy qarashlari, ijtimoiy munosabatlarni anglash darajasi va mustaqil fikrlash qobiliyati rivojlanadigan makon sifatida namoyon bo'ladi. Bu jarayonda talaba o'qituvchi bilan hamkorlikda o'quv mazmunini o'zlashtiradi, jamoa bilan ishlash, o'z fikrini asoslash, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish kabi ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantiradi. Ijtimoiylashtirishning muvaffaqiyati ta'lim jarayonining mazmuniy boyligi, interaktiv metodlardan foydalanish, talabaning shaxsiy faolligini rag'batlantirish va o'quv jarayonida ochiq muloqot muhitini yaratishga chambarchas bog'liq. Kasbiy ijtimoiylashtirish pedagogik ta'limning asosiy maqsadlaridan biri bo'lib, bu jarayonda talabalar kelajak pedagogik faoliyatning mazmuni, vazifalari, etik me'yorlari, professionallik talablarini o'zlashtiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Kasbiy identifikatsiya pedagog uchun o'z kasbiga sodiqlik, bunyodkorlik va fidoyilik ruhini shakllantiradi. Bu jarayon davomida talaba o'zining shaxsiy qiziqishlarini, kasbiy intilishlarini, pedagogik faoliyatga ichki tayyorlik darajasini anglaydi va kuchaytiradi. Pedagogik ta'lim jarayonida ijtimoiylashtirishning samaradorligi ko'p jihatdan ta'lim mazmuni, o'qitish metodlari, axloqiy-madaniy muhit hamda talabaning psixologik tayyorligiga bog'liqdir. Interaktiv metodlar, muammoli o'qitish, kichik guruhlarda ishlash, amaliy mashg'ulotlar, pedagogik amaliyotlar, o'quv jarayonida muloqotga asoslangan faol ta'lim shakllari talabalarning ijtimoiylashuvini kuchaytiradi. Bunday yondashuvlar talabalarning o'zaro fikr almashish, bahsda ishtirok etish, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish, o'z bilimni tekshirish va real pedagogik vaziyatlarga moslashish

imkoniyatlarini kengaytiradi. Shuningdek, talabaning o'z ustida ishlashga bo'lgan ehtiyoji mustahkamlanadi, mustaqil fikrlash qobiliyati boyiydi. Shaxsiy ijtimoiylashtirish jarayonida talabaning ruhiy barqarorligi, hissiy madaniyati, empatiyasi va kommunikativ xulq-atvori shakllanishi pedagog sifatida faoliyat yuritish uchun muhim omildir. Pedagogik faoliyat nafaqat bilim berishni, balki o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini boshqarishni ham talab qiladi. Shu bois talabaning ichki madaniyati, hissiy o'zini boshqarish darajasi, stressga bardoshlilik kabi sifatlar ijtimoiylashtirish jarayonida shakllanadi va mustahkamlanadi. Kasbiy ijtimoiylashtirishning keng qamrovli jarayoni talabaning pedagogik amaliyotlarda ishtirok etishi, real ta'lim muhitiga kirib borishi va kasbiy faoliyatni amalda sinab ko'rishi orqali yanada chuqurlashadi. Amaliyot jarayonida talaba o'zining kelajak kasbiga yaqinlashadi, pedagogik faoliyatning ijtimoiy mohiyatini anglaydi, ta'lim muassasasi jamoasi bilan muloqot qiladi, o'quvchilarning yosh xususiyatlari, motivatsiya omillari, sinf boshqaruvining psixologik taraflarini o'rganadi. Bu bosqich kasbiy ijtimoiylashuvning eng samarali bo'g'inlaridan biri bo'lib, talaba nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtiradi.

NATIJA VA MUHOKAMALAR

Ijtimoiylashtirish jarayoni talabaning o'zini o'zi rivojlantirishga bo'lgan ehtiyojini oshiradi. Pedagog sifatida shakllanish jarayonida talaba kasbiy kompetensiyalarni muntazam ravishda takomillashtirib borish zarurligini anglaydi. Raqobatbardosh pedagog bo'lish uchun nafaqat chuqur kasbiy bilimlar, balki innovatsion yondashuvlar, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli vositalardan foydalanish ko'nikmalari, ijtimoiy-psixologik madaniyat, pedagogik mahorat va yuqori mas'uliyat talab etiladi. Bu sifatlar ijtimoiylashtirish jarayonida shakllanib boradi va talabaning pedagogik faoliyatga ongli ravishda kirishini osonlashtiradi. Shaxsiy va kasbiy ijtimoiylashtirishning samarali metodikasi ta'lim jarayonini insonparvarlik tamoyillariga asoslangan holda tashkil qilishni nazarda tutadi. Talabani markazga qo'ygan o'qitish usullari, individual yondashuv, shaxsiy taraqqiyotni rag'batlantiruvchi pedagogik texnologiyalar talabaning ijtimoiy faolligini kuchaytiradi. Emotsional-intellektual yondashuvlar orqali talabaning fikrlash doirasi kengayadi, pedagogik vaziyatlarga moslashish qobiliyati kuchayadi, o'zini o'zi anglash jarayoni tezlashadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda pedagogika oliy ta'lim muassasalarida talabalarning shaxsiy va kasbiy ijtimoiylashtirish jarayoni murakkab, ko'p omilli va izchil tashkillashtirilishi zarur bo'lgan jarayondir. Bu jarayon talabaning jamiyatga moslashuvi, kasbiy kompetensiyalarni o'zlashtirishi, pedagog kasbining mohiyatini chuqur anglashiga xizmat qiladi. Talabalarning ijtimoiylashuvi ularning kasbiy shakllanishida asosiy poydevor bo'lib, pedagogik faoliyatda zarur bo'lgan axloqiy, madaniy, intellektual va kommunikativ sifatlarning shakllanishini

ta'minlaydi. To'g'ri tashkil etilgan ijtimoiylashtirish jarayoni kelajak pedagogning barkamol shaxs sifatida rivojlanishiga, ta'limiy jarayonlarda samarali faoliyat yuritishiga va ijtimoiy mas'uliyatni anglab ishlashiga zamin yaratadi. Shu sababli pedagogik oliy ta'lim tizimida shaxsiy hamda kasbiy ijtimoiylashtirishning ilmiy metodikasini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. To'raqulova D. Pedagogika: nazariya va amaliyot. Toshkent Fan va texnologiya 2020 – yil.
2. Sayfullayeva R. Talabalarni ijtimoiylashuv jarayonlari va ularning psixologik xususiyatlari. Toshkent Innovatsiya nashriyoti 2021 – yil.
3. Yo'ldosheva N. Kasbiy ta'lim metodikasi va rivojlantiruvchi texnologiyalar. Toshkent TDPU nashriyoti 2019 – yil.
4. Qodirova F. Oliy ta'limda shaxsiy rivojlanish va kasbiy kompetensiyani shakllantirish. Toshkent Ziyo-Media 2022 – yil.
5. Abdullaeva M. Pedagogik psixologiya: talaba shaxsining rivoji va ijtimoiylashuvi. Toshkent Fan 2018 – yil.
6. Ismoilov A. Oliy ta'lim jarayonida kasbiy moslashuv va ijtimoiy muhitga integratsiya. Toshkent Universitet nashriyoti 2020 – yil.